

Številka: U-I-212/10-15

Datum: 14. 3. 2013

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem z zahtevo Okrožnega sodišča v Kopru, na seji 14. marca 2013

odločilo:

- 1. Zakon o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76, 23/78, in Uradni list RS, št. 67/01) je v neskladju z Ustavo.**
- 2. Državni zbor Republike Slovenije mora ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev po objavi te odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije.**
- 3. Do odprave ugotovljenega neskladja veljajo za dedovanje med istospolno usmerjenima partnerjema, ki živita v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, vendar nista sklenila partnerske skupnosti po Zakonu o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Uradni list RS, št. 65/05), in tudi ni razlogov, zaradi katerih bi bila taka partnerska skupnost med njima neveljavna, enaka pravila, kot veljajo po veljavni zakonski ureditvi za dedovanje med zunajzakonskima partnerjema.**

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Okrožno sodišče v Kopru (v nadaljevanju predlagatelj) je prekinilo pravdni postopek zaradi ugotovitve dedne pravice ter vložilo zahtevo za oceno ustavnosti Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (v nadaljevanju ZRIPS) in drugega odstavka 10. člena Zakona o dedovanju (v nadaljevanju ZD). Predlagatelj

navaja, da bi moral navedena predpisa uporabiti pri odločanju o tožbenem zahtevku, saj ga tožeča stranka utemeljuje s sklicevanjem na domneven obstoj neregistrirane istospolne partnerske skupnosti. Predlagatelj meni, da je navedena zakonska ureditev, ker ne ureja zakonite dedne pravice partnerja neregistrirane istospolne partnerske skupnosti, v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave, saj pomeni diskriminacijo teh partnerjev v primerjavi s partnerji dalj časa trajajoče raznospolne partnerske skupnosti.

2. Državni zbor na pobudo ni odgovoril, mnenje pa je poslala Vlada. V njem navaja, da vprašanje, ki ga odpira zahteva, rešuje predlog Družinskega zakonika, ki izenačuje pravne posledice zunajzakonskih skupnosti oseb istega ali različnih spolov. Vlada enako kot predlagatelj meni, da ni ustavno dopustnega razloga za različno obravnavanje teh dveh partnerskih skupnosti ter da je veljavna ureditev dedovanja v neskladju z Ustavo.

B. – I.

3. Slovenski pravni red ureja poleg formalnopravno ustanovljenih oblik partnerskih skupnosti, kot sta zakonska zveza (to lahko sklenejo le raznospolni pari)¹ in registrirano partnerstvo (tega lahko sklenejo le istospolni pari),² tudi zunajzakonsko skupnost. Pomen zunajzakonske skupnosti za pravni red je razviden že iz Ustave. Zunajzakonska skupnost je obravnavana v 53. členu, ki je naslovljen "zakonska zveza in družina" in ki v drugem odstavku ureditev zunajzakonske skupnosti – enako kot zakonske zveze in pravnih razmerij v njej (ter v družini) – prepušča zakonodajalcu.

4. Zakonodajalec je leta 1976 z uveljavitvijo ZZZDR (Uradni list SRS, št. 15/76), ki je začel veljati 1. 1. 1977, opredelil zunajzakonsko skupnost kot skupnost moškega in ženske.³ Tudi drugi zakoni opredeljujejo zunajzakonsko skupnost po vzoru ZZZDR oziroma sklicujoč se na ta predpis.⁴ Eden izmed njih je ZD, ki v drugem odstavku 10.

¹ Prim. 3. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 69/04 – uradno prečiščeno besedilo – v nadaljevanju ZZZDR).

² Prim. 2. člen ZRIPS.

³ Prvi odstavek 12. člena ZZZDR določa, da ima dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, zanju enake pravne posledice po tem zakonu, kot če bi sklenila zakonsko zvezo, če ni bilo razlogov, zaradi katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna; na drugih področjih pa ima taka skupnost pravne posledice le, če posamezen zakon tako določa. Pojma "zunajzakonska skupnost" zakonodajalec sicer ni uporabil, vendar se je to ime ustalilo v teoriji in praksi.

⁴ Pri tem pogosto le podrobneje opredeljujejo potreben čas trajanja te skupnosti. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo – ZPIZ-1) je denimo v 114. členu določal, da lahko pridobi pravico do vdovske pokojnine tudi oseba, ki je zadnja tri leta pred smrtjo zavarovanca živela z zavarovancem v življenjski skupnosti, ki je po predpisih o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo, ali je v takšni skupnosti živela z umrlim zadnje leto pred njegovo smrtjo in je z njim kadarkoli imela skupnega otroka.

člena določa: "Kot zakonca dedujeta drug po drugem tudi moški in ženska, ki živita v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti in nista sklenila zakonske zveze, vendar le v primeru, če ni razlogov, iz katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna."⁵ Dalj časa trajajoča (neregistrirana) življenjska skupnost med dvema osebama istega spola kot taka pa ni pravno urejena. Očitek vlagatelja zahteve izpodbijani ureditvi je, da na področju dedovanja pomeni diskriminacijo neregistriranih istospolnih partnerjev v primerjavi s partnerji zunajzakonske skupnosti in je zato v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave.

5. Predlagatelj z zahtevo izpodbija dva predpisa: ZD (drugi odstavek 10. člena) in ZRIPS. Ker zatrjuje, da gre za diskriminacijo zato, ker položaj dedovanja za dejanske istospolne partnerje ni urejen, pa zatrjuje protiustavno pravno praznino. To pa bi zakonodajalec, če bi se izkazale trditve za utemeljene, lahko uredil v enem ali v drugem zakonu. Zato je Ustavno sodišče, ker gre za vprašanje zakonitega dedovanja, presojalo ustavnost ureditve z vidika ZD.

B. – II.

6. Prvi odstavek 14. člena Ustave določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Ta ustavna določba torej prepoveduje diskriminacijo pri zagotavljanju, uresničevanju oziroma varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede na posameznikove osebne okoliščine.

7. Ustavno sodišče je že v odločbi št. U-I-425/06 z dne 2. 7. 2009 ([Uradni list RS, št. 55/09, in OdlUS XVIII, 29](#)), v kateri je med seboj primerjalo položaj zakonskega partnerja in položaj registriranega partnerja v primeru partnerjeve smrti na področju dedovanja, jasno opredelilo kriterije za presojo očitkov o diskriminacijskem obravnavanju, ki so uporabljivi tudi v tem primeru. Za presojo utemeljenosti očitka o neenakem, diskriminacijskem obravnavanju je treba tudi v obravnavani zadevi odgovoriti na naslednja vprašanja: 1) ali se zatrjevano različno obravnavanje nanaša na zagotavljanje oziroma uresničevanje človekove pravice oziroma temeljne svoboščine, 2) če se, ali obstaja različno obravnavanje subjektov, ki jih predlagatelj med seboj primerja, 3) ali sta dejanska položaja, ki ju predlagatelj primerja, v bistvenem enaka in torej razlikovanje temelji na okoliščini iz prvega odstavka 14. člena Ustave ter 4) če gre za razlikovanje na podlagi okoliščine iz prvega odstavka 14. člena Ustave in torej za poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja, ali je ta poseg ustavno dopusten. Če je odgovor na prva tri vprašanja pritrdilen, poseg

---

⁵ Enako opredeljuje zunajzakonsko skupnost tudi četrti odstavek 2. člena Zakona o dedovanju kmetijskih gospodarstev (Uradni list RS, št. 70/95 – ZDKG).

pa ne preстане testa dopustnosti in strogega testa sorazmernosti, potem gre za neustavno diskriminacijo.

8. Prvi odstavek 14. člena Ustave prepoveduje diskriminacijo pri zagotavljanju, uresničevanju oziroma varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede na posameznikove osebne okoliščine. Za ugotovitev kršitve ustavne prepovedi diskriminacijskega obravnavanja zadošča ugotovitev o obstoju nedopustne diskriminacije pri uživanju katere od človekovih pravic, medtem ko posega v to človekovo pravico samega po sebi ni treba izkazovati.⁶ V obravnavanem primeru predlagatelj zatrjuje diskriminacijsko obravnavanje pri zakonski ureditvi dedovanja. Po 33. členu Ustave je pravica do dedovanja človekova pravica. Gre torej za očitek o nedopustni diskriminaciji pri zagotavljanju človekove pravice.

9. Iz drugega odstavka 10. člena ZD izhaja, da dedujeta enako kot zakonca drug po drugem tudi partnerja iz zunajzakonske skupnosti. To pomeni, da je zunajzakonski partner partnerjev zakoniti dedič pod pogojem, da je dalj časa trajajoča življenjska skupnost trajala vse do zapustnikove smrti.⁷ Če je ugotovljen obstoj zunajzakonske skupnosti,⁸ deduje zunajzakonski partner na podlagi zakona v prvem dednem redu skupaj z zapustnikovimi otroki (ali na podlagi vstopne pravice z njihovimi potomci) po enakih delih (11. in 12. člen ZD). Če zapustnik ni imel potomcev, deduje v drugem dednem redu skupaj s starši zapustnika (ali na podlagi vstopne pravice z njunimi potomci; 15. in 16. člen ZD), pripada pa mu polovica zapuščine (prvi in drugi odstavek 14. člena ZD). Vendar dedni delež zunajzakonskega partnerja niti v prvem niti v drugem dednem redu ni fiksen. Glede na njegov materialni položaj oziroma materialni položaj sodedičev se lahko poveča ali zmanjša v breme oziroma v korist deleža, ki bi ga dedovali sodediči (prim. 13., 23. in 24. člen ZD). V drugem dednem redu deduje zunajzakonski partner vso zapuščino (tudi) v primeru, da sta oba zapustnikova starša umrla pred zapustnikom in nista zapustila nobenega potomca (17. člen ZD). Čeprav zakon tega izrecno ne določa (prim. 25. člen ZD), je po mnenju pravne teorije in sodne prakse zapustnikov zunajzakonski partner (v primeru dedovanja na podlagi oporoke) tudi njegov nujni dedič.⁹ Nujni delež znaša polovico tistega deleža, ki bi mu šel po zakonitem dednem redu (drugi odstavek 26. člena ZD). Zunajzakonski partner

---

⁶ Tako Ustavno sodišče že v odločbi št. U-I-146/07 z dne 13. 11. 2008 (Uradni list RS, št. 111/08, in OdlUS XVII, 59) ter v odločbi št. U-I-425/06, točka 8. Tako presoja zatrjevane kršitve prepovedi diskriminacije po 14. členu Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP) tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) – prim. sodbo ESČP v zadevi *E. B. proti Franciji* z dne 22. 1. 2008 (veliki senat), točka 48.

⁷ K. Zupančič, V. Žnidaršič Skubic, *Dedno pravo*, tretja, spremenjena in dopolnjena izdaja, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2009, str. 92.

⁸ O tem se odloča v zapuščinskem postopku (prim. drugi odstavek 12. člena ZZZDR). Če se v zapuščinskem postopku izkaže, da so sporna dejstva, od katerih je odvisen obstoj zunajzakonske skupnosti, zapuščinsko sodišče prekine postopek in napoti stranko na pravdo (prim. 210. člen ZD).

⁹ K. Zupančič, V. Žnidaršič Skubic, nav. delo, str. 95, in V. Žnidaršič Skubic, *Zunajzakonska skupnost – nekateri (aktualni) problemi*, Podjetje in delo, št. 1 (2007), str. 206.

ima po stališču pravne teorije tudi pravico do izločitve gospodinjskih predmetov (t. i. zakonski prelegat) po prvem odstavku 33. člena ZD.¹⁰

10. ZD po drugi strani dalj časa trajajoči neregistrirani življenjski skupnosti dveh oseb istega spola ne pripisuje nobenih dednopravnih posledic. Neregistrirani istospolni partner torej ne sodi med zakonite (niti med nujne) dediče zapustnika. To pomeni, da deduje neregistrirani istospolni partner po pokojnem partnerju le, če ta z oporoko razpolaga s svojim premoženjem v njegovo korist (primerjaj 8. člen ZD). Vendar okoliščina, da bi lahko zapustnik z oporoko naklonil premoženje neregistriranemu istospolnemu partnerju, pri presoji zatrjevane diskriminacijske obravnave pri ureditvi zakonitega dedovanja ne more biti odločilna. Odločilna je primerjava položajev v primeru, ko zapustnik ne napravi oporoke.¹¹

11. Očitno je torej, da pravni red istospolno in raznospolno usmerjene osebe, živeče v stabilni dejanski življenjski skupnosti, v primeru partnerjeve smrti na področju dedovanja različno obravnava. Vendar lahko o diskriminacijski obravnavi govorimo (šele) takrat, kadar država (na podlagi osebnih okoliščin) različno obravnava posameznike v enakih položajih.¹² Če položaja, ki ju primerjamo, v bistvenem nista enaka, ne moremo govoriti o neustavni diskriminaciji. Bistveno je torej, ali je z vidika, ki je pomemben za presojo izpodbijane ureditve (pravica do dedovanja po umrlem partnerju), položaj partnerjev dalj časa trajajoče neregistrirane istospolne partnerske skupnosti primerljiv s položajem partnerjev zunajzakonske skupnosti. Ustavno sodišče je opravilo takšno primerjavo tudi v obravnavanem primeru in ugotovilo, da sta (tudi) v tej zadevi primerjana položaja v bistvenem enaka.

12. Slovenski pravni red priznava dejanski življenjski skupnosti moškega in ženske pravne posledice le, če je ta skupnost po vsebini enaka življenjski skupnosti, ki naj obstaja med zakoncema.¹³ Na obstoj takšne življenjske skupnosti kažejo predvsem zunanje okoliščine, kot so skupno prebivanje, skupno gospodinjstvo in gospodarska skupnost oziroma soodvisnost.¹⁴ Predvsem trajanje skupnosti je tisto, ki omogoča, da se razvijejo ti zunanji znaki življenjske skupnosti, ki kažejo na stabilnost razmerja in prispevajo tudi k notornosti skupnosti, torej k temu, da partnerja veljata v očeh okolja za taka življenjska partnerja, kot sta mož in žena.¹⁵ Pri tem morajo zunanje manifestacije te skupnosti izvirati iz notranje potrebe partnerjev in iz njune čustvene, moralne, duhovne ter seksualne povezanosti, pa tudi iz njune volje, da živita skupaj kot mož in žena.¹⁶

¹⁰ K. Zupančič, V. Žnidaršič Skubic, nav. delo, str. 55.

¹¹ Tako tudi ESČP v sodbi v zadevi *Inze proti Avstriji* z dne 28. 10. 1987, točka 43.

¹² ESČP govori v zvezi s tem o analognih situacijah – prim. sodbo v zadevi *Van der Musselle proti Belgiji* z dne 23. 11. 1983, točka 46.

¹³ K. Zupančič, Oris družinskega prava, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1993, str. 88. Prim. tudi K. Zupančič, V. Žnidaršič Skubic, nav. delo, str. 90–92.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Prav tam.

13. V današnji družbi ni več razhajanj o tem, da istospolni pari enako kot raznospolni pari ustvarjajo ljubeča in trajna partnerska razmerja. Sprejetje ZRIPS, s katerim je zakonodajalec zaščitil stabilno partnersko skupnost istospolno usmerjenih oseb, utemeljuje prav takšno zakonodajalčevo spoznanje. Iz drugega odstavka 8. člena ZRIPS, ki podaja moralnoetično vsebino partnerske skupnosti, izhaja, da je tudi za to skupnost (enako kot za zakonsko zvezo) bistvena značilnost stabilna povezanost dveh oseb, ki sta si blizu, si medsebojno pomagata in se podpirata. Neregistrirana istospolna partnerska skupnost se v dejanskem pogledu od takšne pravno urejene oblike istospolne partnerske skupnosti (enako kot zunajzakonska skupnost od zakonske zveze) razlikuje (le) v odsotnosti oblične sklenitve partnerske zveze pred pristojnim državnim organom.¹⁷ Sicer pa gre pri obeh istospolnih partnerskih skupnostih za po vsebini enak dejanski položaj, v katerem sta dva človeka povezana v par, pri čemer njuno (relativno trajno) razmerje bistveno opredeljujejo njuna čustvena, moralna, duhovna in seksualna povezanost na skupni življenjski poti. Partnerja neregistrirane istospolne partnerske skupnosti torej vežejo podobne tesne osebne vezi kot partnerja zunajzakonske skupnosti. V tem pogledu se primerjana položaja v bistvenem ne razlikujeta.¹⁸ Končna ocena podobnosti primerjanih položajev pa je odvisna še od presoje, ali je položaj neregistriranih istospolnih partnerjev primerljiv s položajem zunajzakonskih partnerjev tudi konkretno, z gledišča pravice do (zakonitega) dedovanja po umrlem partnerju. Oceniti je torej treba, ali sta primerjana položaja podobna tudi glede na namen, ki ga je zakonodajalec zasledoval pri ureditvi zakonite dedne pravice zunajzakonskega partnerja, oziroma, ali sta primerjana položaja podobna z vidika (morebitnih dodatnih) pogojev, od izpolnjenosti katerih je odvisna pridobitev te pravice. Obstoj podobnih tesnih osebnih vezi med dvema osebama namreč sam po sebi še ne utemeljuje (nujno) sklepa o njunem enakem položaju na področju zakonitega dedovanja.¹⁹

14. Skladno z drugim odstavkom 67. člena Ustave ZD določa dva pravna temelja za dedovanje: oporoko in zakon (primerjaj 7. člen ZD). ZD dopušča posamezniku, da razpolaga s svojim premoženjem *mortis causa* z oporoko, to je z enostranskim preklicnim pravnim poslom, ki je najpomembnejši izraz njegove (ustavno

---

¹⁷ Pod pogojem, da ne obstajajo zakonski zadržki oziroma da niso podani pogoji za neveljavnost registracije partnerske skupnosti (prim. prvi odstavek 5. člena v zvezi s 3. členom ZRIPS).

¹⁸ Tudi ESČP je že sprejelo stališče, da spada v koncept družinskega življenja (8. člen EKČP), ki ga ustvarjajo tesne osebne vezi med partnerjema, enako kot raznospolna partnerska skupnost v istem položaju tudi stabilna *de facto* istospolna partnerska skupnost. Po oceni ESČP bi bilo namreč glede na razvoj v državah pogodbenicah kot tudi na ravni Evropske unije umetno vztrajati pri drugačni razlagi (prim. sodbo v zadevi *Schalk in Kopf proti Avstriji* z dne 24. 6. 2010, točke 93–95, in sodbo v zadevi *P. B. in J. S. proti Avstriji* z dne 22. 7. 2010, točke 29–30).

¹⁹ Tudi po presoji ESČP iz zahteve po spoštovanju družinskega življenja same po sebi še ne izhaja zahteva po priznanju zakonite dedne pravice zapustnikovemu dejanskemu življenjskemu partnerju (prim. sodbo v zadevi *Şerife Yiğit proti Turčiji* z dne 2. 11. 2010 (veliki senat)).

zagotovljene) svobode razpolaganja s premoženjem za primer smrti.²⁰ Zakonito dedovanje pa pride v poštev v primeru, ko posameznikova poslednja volja ni bila izražena (na pravno formalen način) – bodisi zato, ker (še) ni imel oporočne sposobnosti,²¹ bodisi zato, ker se ni odločil izraziti svoje poslednje volje oziroma je ni izrazil na način ali v obliki, kot jo predpisuje zakon.²² Pri zakonitem dedovanju zakon določi krog oseb, ki pridejo v poštev za dedovanje glede na njihovo razmerje z zapustnikom. Pri tem zakonodajalec, ki mu je na tem področju sicer puščeno široko polje presoje, pogojev za dedovanje ne sme določiti arbitrarno, brez razumnih razlogov in mimo namena, s katerim mu je ustavno pooblastilo dano.²³ Zakonodajalec mora varovati tradicionalno jedro instituta dedovanja, tega pa bistveno opredeljujejo temeljna načela dednega prava. Med slednja spada poleg svobode testiranja tudi načelo dedovanja v družini.²⁴ To načelo pomeni, da preide zapustnikovo premoženje ob njegovi smrti na osebe, ki so z njim v določenem družinskem razmerju (seveda ob predpostavki, da ni zapustnik z oporoko razpolagal drugače; če je, preide na določen ožji krog teh oseb – prek ustanove nujnega deleža – le določen del zapustnikovega premoženja).²⁵

15. Zakonodajalec je pri urejanju zakonitega dedovanja upošteval navedeno načelo. V skladu z načelom prilagajanja prava družbenim razmeram kot enim od temeljnih načel pravne države (2. člen Ustave)²⁶ pa je ocenil, da danes podlaga dedovanja kot pridobivanja brez dela v pravični družbi ne more biti golo sorodstvo, ampak naj medsebojno dedovanje velja za sorodnike, ki so ne le emotivno povezani, temveč jih družita tudi skupno življenje in delo.²⁷ Zakonodajalec je zato možnost pridobitve lastnine na podlagi dedovanja razumno omejil na tiste kroge sorodnikov, v katerih je še mogoče z zadostno verjetnostjo domnevati med zapustnikom in potomcem upoštevna medčloveška razmerja.²⁸ Dalje je ocenil, da je pravična in skladna z današnjimi razmerami, v katerih pridobivajo in uživajo premoženje skupno zlasti zakonci, ki so tudi sicer zavezani k medsebojni pomoči in podpori, takšna zakonska ureditev, ki daje zakoncu v sistemu zakonitega dedovanja pomembno, najbližjim sorodnikom (otrokom in staršem) enakovredno, mesto. S sprejetjem ZRIPS, s katerim je zakonodajalec uredil s kogentnimi pravili stabilno življenjsko skupnost istospolnih partnerjev, je bil v krog zapustnikovih zakonitih dedičev (glede določenega oziroma z odločitvijo Ustavnega sodišča vsega zapustnikovega premoženja) vključen tudi njegov registrirani istospolni partner.²⁹

²⁰ K. Zupančič v: L. Šturm (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije, Dopolnitev – A*, Fakulteta za državne in evropske študije, Ljubljana 2011, str. 472–473.

²¹ Prim. 59. člen ZD.

²² Prim. 60. in 62. člen ZD.

²³ Sklep Ustavnega sodišča št. U-I-86/97 z dne 1. 6. 2000 (OdlUS IX, 146).

²⁴ K. Zupančič v: L. Šturm (ur.), *nav. delo*, str. 474–479.

²⁵ Prav tam.

²⁶ Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-69/03 z dne 20. 10. 2005 (Uradni list RS, št. 100/05, in OdlUS XIV, 75).

²⁷ K. Zupančič, V. Žnidaršič Skubic, *nav. delo*, str. 84.

²⁸ Sklep Ustavnega sodišča št. U-I-86/97.

²⁹ Prim. 22. člen ZRIPS in 3. točko izreka odločbe št. U-I-425/06.

16. Zakonodajalec je leta 1976 določil za zakonitega dediča (z enakim položajem, kot ga ima zakonski partner) tudi zapustnikovega zunajzakonskega partnerja. Ocenil je torej, da je treba v okviru sistema zakonitega dedovanja zagotoviti zapustnikovemu življenjskemu partnerju mesto, enakovredno njegovim najbližjim sorodnikom, ne glede na to, ali gre za formalnega ali dejanskega življenjskega partnerja.³⁰ V obeh primerih je zakonita dedna pravica zapustnikovega življenjskega partnerja utemeljena na enaki domnevi zakonodajalca, da je zapustnik (tudi) tej osebi za življenja posvetil vso skrb in ji (materialno) pomagal, zato naj se tudi v primeru njegove smrti poskrbi zanjo oziroma za njeno (nadaljnjo) materialno eksistenco (socialna funkcija dednega prava).³¹ Zakoniti dedni delež, ki pripade zapustnikovemu življenjskemu partnerju, pa ne prispeva pomembno le k finančni, ampak (prek ohranjanja običajnih življenjskih okoliščin – na primer dotlej skupnega doma) tudi k emocionalni stabilizaciji partnerjevega nadaljnjega življenja.³² Upošteva dejstvo, da pomeni danes tudi obstoj stabilnih dejanskih istospolnih partnerskih skupnosti, ki jih prav tako bistveno opredeljujeta vzajemna pomoč in podpora na skupni življenjski poti, enako upošteveno družbeno realnost kot pred nekaj desetletji obstoj raznospolnih dejanskih partnerskih skupnosti, spada med take najbližje osebe zapustnika, ki naj se jim po zapustnikovi smrti zagotovi podpora z dodelitvijo (dela) njegovega premoženja – enako kot zunajzakonski partner – tudi zapustnikov dejanski istospolni partner.

17. Določitev kroga zakonitih dedičev je tesno povezana z družinskim pravom.³³ Zakonodajalec je (zato) tudi zunajzakonskega partnerja vključil v krog zapustnikovih zakonitih dedičev šele zatem, ko je predhodno zavaroval (šibkejšega) zunajzakonskega partnerja že za časa življenja tako, da je (enako kot za zakonsko

---

³⁰ V zakonodajnem gradivu k Predlogu ZD (Poročevalec št. 12/76, ESA 220) je navedeno: "Osnutek zakona [prim. Poročevalec št. 4/75, ESA 220/73] ni urejal dedovanja moškega in ženske, ki živita dalj časa v življenjski skupnosti. Ker pa predlog ZZZDR v 12. členu določa, da ima dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, zanju enake pravne posledice, kot da bi sklenila zakonsko zvezo, če zakon ne določa drugače, je v ZD treba urediti tudi dedne pravice takih oseb. Predlog ZD sprejema navedeno načelo, izhajajoč z vidika zaščite družine, in moškega in žensko, ki dalj časa živita v življenjski skupnosti, izenačuje glede dedovanja z zakonci, vendar z omejitvijo, da ni razlogov, iz katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna."

³¹ Takšen zakonodajalčev namen izhaja posredno tudi iz spremembe zakonske ureditve instituta (povečanja ali) zmanjšanja dednega deleža zakonca (v breme ali) v korist dedičev prvega dednega reda (prim. 13. člen ZD). Nova zakonska ureditev namreč upošteva ne le morebitne večje materialne potrebe zapustnikovih otrok, ampak (upošteva današnjo demografsko in socialno situacijo, ki se odraža v višji povprečni starosti, kar pomeni, da zapustnik praviloma ne zapušča mladoletnih otrok, zato ti preživljanja praviloma ne potrebujejo, ampak ga potrebuje preživeli partner) tudi materialne potrebe preživelega zakonca (oziroma zunajzakonskega partnerja). Prim. zakonodajno gradivo k Zakonu o spremembah in dopolnitvah ZD (ZD-B), Poročevalec DZ, št. 51/01, EPA 224-III; prim. tudi V. Žnidaršič Skubic, Dedovanje v istospolni partnerski skupnosti, Podjetje in delo, št. 6–7 (2008), str. 1526 in nasl.

³² Prim. D. Leipold v: G. Schlichting (ur.), Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 9, Erbrecht, 5. izdaja, Verlag C. H. Beck, München 2010, str. 11–13.

³³ Prim. 14. in 15. točko obrazložitve te odločbe.

zvezo) zapovedal družinskopravne posledice zunajzakonske skupnosti na osebni in premoženjski področju.³⁴ Vendar dejstvo, da slovenski pravni red (drugače od zunajzakonske skupnosti) neregistrirane istospolne partnerske skupnosti (družinsko) pravno ne ureja, ne vpliva na presojo podobnosti primerjanih položajev. Odločilno je, da je zunajzakonska skupnost kljub obsežno določenim prisilnim pravnim posledicam na področju družinskega prava³⁵ v svojem bistvu še vedno dejanska, neformalna življenjska skupnost³⁶ – in ne statusnopravno razmerje.³⁷ Zunajzakonska partnerska skupnost namreč še vedno nastane na neformalen način, na podlagi neformalno in navzven le konkludentno izražene volje partnerjev, da želita živeti v stabilni partnerski skupnosti; podobno kot dalj časa trajajoča dejanska življenjska skupnost istospolnega para. V primeru uveljavljanja določenih upravičenj, ki jih pravni red navezuje na obstoj zunajzakonske skupnosti, je zato treba v vsakem postopku posebej kot predhodno razrešiti vprašanje njenega obstoja.³⁸ Zato je pri presoji podobnosti položajev istospolnih in raznospolnih dejanskih partnerjev pomembno le, ali sta primerjana položaja *de facto* primerljiva glede konkretnega pravnega upravičenja.³⁹ Pri presoji podobnosti njihovih položajev z gledišča pravice do zakonitega dedovanja je torej pomembno le, da sta tudi odnos med neregistriranima istospolnima partnerjema za življenja bistveno opredeljevala vzajemna pomoč in podpora (enako kot odnos med zunajzakonskima partnerjema).

18. Glede na bistveno enaka pravno upoštevana dejanska položaja zunajzakonskega in neregistriranega istospolnega partnerja v primeru nastopa pogojev za zakonito dedovanje se pokaže, da razlikovanje v ureditvi dedovanja med tema partnerjema ne

---

³⁴ Prim. opombo 30 te odločbe.

³⁵ Na osebni področju se te kažejo v vrsti medsebojnih pravic in dolžnosti, kot sta dolžnosti skupnega življenja in medsebojnega preživljanja. Na premoženjski področju pa se te kažejo v obliki prisilnega režima skupnega (in posebnega) premoženja, kot velja za zakonca (prim. 51. do 62. člen ZZZDR). Podrobneje o tem K. Zupančič, *Oris družinskega prava*, nav. delo, str. 90.

³⁶ Čeprav naj bi po mnenju pravne teorije med drugim prav takšen obseg zakonodajnega urejanja pravnih posledic zunajzakonske skupnosti kazal na namen zakonodajalca ustvariti poseben institucionalni okvir skupnosti moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze (tako K. Zupančič, *Izvenzakonska skupnost v pravu Jugoslavije*, *Pravnik*, št. 5–7 (1987), str. 284).

³⁷ V. Žnidaršič Skubic, *Dedovanje v istospolni partnerski skupnosti*, nav. delo, str. 1526 in nasl.

³⁸ Odločitev o tem vprašanju ima pravni učinek samo v zadevi, v kateri je bilo to vprašanje rešeno (glej drugi odstavek 12. člena ZZZDR).

³⁹ Tako ESČP denimo v sodbi v zadevi *J. M. proti Združenemu kraljestvu* z dne 28. 9. 2010 (tu je ESČP presojalo očitke pritožnice o diskriminacijski obravnavi zaradi njene (isto)spolne usmerjenosti na področju določanja višine preživnine, ki jo je bila dolžna kot razvezani zakonec plačevati za skupnega (zakonskega) otroka) in v sodbi v zadevi *Kozak proti Poljski* z dne 2. 3. 2010 (tu je ESČP presojalo očitke pritožnika o diskriminacijski obravnavi zaradi njegove (isto)spolne usmerjenosti na področju stanovanjskega prava, konkretno glede pravice do vstopa v najemno razmerje po najemnikovi smrti). Drugače – upošteva tudi pravne prvine primerjanih položajev – ESČP v sodbi v zadevi *Gas in Dubois proti Franciji* z dne 15. 3. 2012 (tu se je ESČP ukvarjalo z vprašanjem diskriminacijske obravnave partnerice dejanske istospolne partnerske skupnosti v primerjavi s partnerjem formalnopravno urejene oblike raznospolne partnerske skupnosti (zakonske zveze) glede možnosti enostranske posvojitve partnerjevega biološkega otroka).

temelji na neki stvarni, neosebni razlikovalni okoliščini, temveč na spolni usmerjenosti. ZD namreč pridobitve zakonite dedne pravice zunajzakonskega partnerja tudi ne pogojuje z obstojem kakšnih dodatnih pravno upoštevni okoliščin (torej tudi ne takšnih, ki bi se navezovala na družinskopravno ureditev zunajzakonske skupnosti – denimo z obstojem iztožljive preživninske terjatve preživelega partnerja,⁴⁰ z obstojem določenega premoženjskega režima med partnerjema⁴¹ ali morda z obstojem skupnih otrok⁴²). Spolna usmerjenost pa je, čeprav ni izrecno navedena, ena izmed osebnih okoliščin iz prvega odstavka 14. člena Ustave.⁴³ Gre namreč za osebno lastnost posameznika, ki ga, tako kot okoliščine, kot so na primer rasa, spol, rojstvo, pomembno opredeljuje ter odločilno vpliva na njegovo življenje.⁴⁴ Spolno usmerjenost kot okoliščino, na podlagi katere je razlikovanje prepovedano, pojmuje tudi ESČP, čeprav ni med izrecno naštetimi okoliščinami v 14. členu EKČP (niti med okoliščinami v 1. členu Protokola št. 12 k EKČP, Uradni list RS, št. 46/10, MP, št. 8/10 – Protokol št. 12).⁴⁵

19. Zakonodajalčeva opustitev, da pripiše stabilni dejanski istospolni partnerski skupnosti na področju zakonitega dedovanja enake pravne posledice kot zunajzakonski skupnosti, pomeni zato poseg v pravico neregistriranega istospolnega partnerja do nediskriminacijskega obravnavanja (prvi odstavek 14. člena Ustave), kar narekuje presojo o ustavni dopustnosti posega. Poseg v človekove pravice je ustavno dopusten samo, če temelji na ustavno dopustnem, tj. stvarno upravičenem cilju (tretji odstavek 15. člena Ustave) in je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti kot enim izmed načel pravne države (2. člen Ustave). Oceno skladnosti izpodbijane ureditve s

---

⁴⁰ Čeprav zakoniti dedni delež pomembno prispeva k zagotavljanju partnerjeve nadaljnje materialne eksistence, ne pomeni (nujno) nadomestila za izgubljeno preživljanje.

⁴¹ Režim skupnega premoženja s partnerjevo smrtjo tudi sicer preneha obstajati (prim. prvi odstavek 58. člena v zvezi s 63. členom ZZZDR). Predmet dedovanja po pokojnem zunajzakonskem partnerju je tako – po opravljeni delitvi skupnega premoženja – le njegovo premoženje. Premoženjski režim, ki je za življenja obstajal med (zunaj)zakonskima partnerjema, po slovenskem pravu tudi ne vpliva na velikost partnerjevega dednega deleža. To je tudi edino logična posledica trenutno veljavne zakonske ureditve prisilnega premoženjskega režima, ki ne dopušča morebitnega drugačnega dogovora med partnerjema.

⁴² Sicer pa tudi ZZZDR razmerja zunajzakonskih partnerjev do skupnih otrok ne ureja (prim. K. Zupančič, Oris družinskega prava, nav. delo, str. 90).

⁴³ Tako Ustavno sodišče že v odločbi št. U-I-425/06.

⁴⁴ Spolna usmerjenost pomeni sposobnost vsake osebe gojiti globoko čustveno, ljubečo in spolno privlačnost do posameznikov nasprotnega ali istega spola ali obeh spolov ter imeti z njimi intimne in spolne odnose. Ta široko sprejeta opredelitev je povzeta po Yogyakartskih načelih o uporabi mednarodnega prava človekovih pravic v zvezi s spolno usmerjenostjo in spolno identiteto (*International Commission of Jurists (ICJ), The Yogyakarta Principles – Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, marec 2007, dostopno na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48244e602.html> (14. 3. 2013). Primerjaj Agencija Evropske unije za temeljne pravice, Priročnik o evropski zakonodaji o nediskriminaciji, 2010, str. 95, dostopno na:

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_SL.pdf (14. 3. 2013).

⁴⁵ Tako ESČP že v sodbi v zadevi *Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski* z dne 21. 12. 1999, točki 28 in 36. Prim. tudi sodbo ESČP v zadevi *E. B. proti Franciji*, točka 89.

splošnim načelom sorazmernosti opravi Ustavno sodišče na podlagi t. i. strogega testa sorazmernosti, ki obsega presojo treh vidikov posega, tj. presojo nujnosti, primernosti in sorazmernosti posega v ožjem pomenu, če pred tem ugotovi, da omejitev temelji na ustavno dopustnem cilju.⁴⁶

20. Ustavno sodišče je najprej presojalo, ali za razlikovanje v ureditvi zakonitega dedovanja med partnerjema zunajzakonske skupnosti in med partnerjema dalj časa trajajoče dejanske istospolne partnerske skupnosti obstaja kakšen ustavno dopusten razlog. Pri tem je upoštevalo, da lahko razlikovanje na podlagi spolne usmerjenosti utemeljijo le posebej tehtni razlogi.⁴⁷ Taki razlogi v obravnavani zadevi niso razvidni. Državni zbor namreč ni odgovoril na zahtevo. Iz zakonodajnega gradiva pa ustavno dopusten razlog za izpodbijano ureditev, ki posega v pravico iz prvega odstavka 14. člena Ustave, tudi ni razviden. Že prvi pogoj, ki ga za omejevanje človekovih pravic zahteva Ustava, torej ni izpolnjen.⁴⁸

21. Ustavno sodišče je zato ugotovilo, da je ureditev dedovanja po ZD v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave (1. točka izreka). Ker zaradi ugotovljene protiustavne pravne praznine razveljavitev ni mogoča, je Ustavno sodišče na podlagi prvega odstavka 48. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) sprejelo ugotovitveno odločbo. Na podlagi drugega odstavka 48. člena ZUstS je zakonodajalcu naložilo, naj ugotovljeno neskladje odpravi v roku šestih mesecev po objavi odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije (2. točka izreka).

22. Ustavno sodišče lahko na podlagi drugega odstavka 40. člena ZUstS določi način izvršitve svoje odločbe. Da bi bila v času do odprave ugotovljenega neskladja z Ustavo zagotovljena ureditev dedovanja, ki za partnerje neregistriranih istospolnih partnerskih skupnosti ni diskriminacijska, je Ustavno sodišče odločilo, da veljajo do odprave ugotovljenega neskladja za dedovanje med partnerjema dalj časa trajajoče neregistrirane istospolne partnerske skupnosti – ta mora biti po vsebini enaka življenjski skupnosti registriranih istospolnih partnerjev, pri tem pa tudi ne smejo obstajati razlogi, zaradi katerih bi bilo registrirano partnerstvo neveljavno (prim. 5. člen ZRIPS) – enaka pravila, kot veljajo po veljavni zakonski ureditvi za dedovanje med zunajzakonskima partnerjema. Sodišča obstoj takšne stabilne dejanske istospolne partnerske skupnosti ugotavljajo na enak način kot obstoj zunajzakonske skupnosti. To pomeni, da odločajo o tem vprašanju v (zapuščinskem oziroma v primeru spornih dejstev pravnem) postopku za ugotovitev dedne pravice, pri čemer

---

⁴⁶ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-18/02 z dne 24. 10. 2003 (Uradni list RS, št. 108/03, in OdIUS XII, 86) točka 25.

⁴⁷ Prim. sodbe ESČP v zadevi *Kozak proti Poljski*, v zadevi *Karner proti Avstriji* z dne 24. 7. 2003, v zadevi *P. B. in J. S. proti Avstriji* in v zadevi *J. M. proti Združenemu kraljestvu*.

⁴⁸ Drži sicer, kot pojasnjuje Vlada, da naj bi ugotovljeno razlikovanje odpravil predlog Družinskega zakonika (prim. Poročevalec DZ, št. 168/09, in Poročevalec DZ z dne 3. 6. 2011, EPA 817-V), vendar ta zaradi zavrnitve na referendumu z dne 25. 3. 2012 ni bil uveljavljen.

ima odločitev o tem vprašanju pravni učinek samo v stvari, v kateri je bilo to vprašanje rešeno (primerjaj drugi odstavek 12. člena ZZZDR in 210. člen ZD).⁴⁹

C.

23. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 48. člena in drugega odstavka 40. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Ernest Petrič ter sodnice in sodniki dr. Mitja Deisinger, dr. Dunja Jadek Pensa, mag. Marta Klampfer, dr. Etelka Korpič – Horvat, mag. Miroslav Mozetič, Jasna Pogačar, dr. Jadranka Sovdat in Jan Zobec. Prvo in drugo točko izreka je sprejelo s sedmimi glasovi proti dvema. Proti sta glasovala sodnica Klampfer in sodnik Mozetič. Tretjo točko izreka je sprejelo s šestimi glasovi proti trem. Proti so glasovali sodnici Jadek Pensa in Klampfer ter sodnik Mozetič. Sodnica Jadek Pensa je dala delno pritrdilno, delno odklonilno ločeno mnenje, sodnica Sovdat in sodnik Zobec sta dala pritrdilni ločeni mnenji.

dr. Ernest Petrič
Predsednik

---

⁴⁹ Takšen način izvršitve odločbe pa ne pomeni, da se ne bi mogel zakonodajalec tudi na drugačen način odzvati na odločbo Ustavnega sodišča.